

Ekonomik Güvenliğin Dış Politika Oluşumu Üzerindeki Etkileri: BRICS Devletleri Analizi (2001-2018)

The Effects of Economic Security on Foreign Policy Formations: Analysis of BRICS States (2001-2018)

Kenan TURGUTOĞLU *

* Dr, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bölümü E-mail:

kenanturgutoglu@yahoo.com

 ORCID: orcid.org/0000-0002-5267-466X

Öz

Güvenliğin çok boyutlu olarak analiz edilmeye başlanması, uluslararası sistemdeki aktörlerin güvenlik politikalarının da çeşitlenmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda artan ve karmaşıklaşan ticaret, finans ve üretim ilişkileri, aktör çeşitliliği yarattığı gibi söz konusu aktörleri risk ve tehditlere de açık hale getirmiştir. Ekonomik güvenlik ve etkilerinin analizi ise diplomasi tarihi boyunca “ikincil” ya da “yan faktör” olarak gösterilen “ekonomik güç ve öğelerine” bir nevi iade-i itibardır. Bu bakımdan ulusal, bölgesel ve küresel çıkarlar ile hareket eden ve çok çeşitli perspektiften ekonomiye odaklanan uluslararası ilişkiler aktörlerin katkısı ve etkisi, güvenlikleştirilen bu süreci anlamak için elzemdir. Zira hem ekonomik küreselleşme ile birlikte uluslararası sistemin homojenleşmesi hem de devletlerin yaşadığı bağımsızlık / egemenlik açmazları söz konusu durumu daha da kritik hale getirmiştir. Bu kapsamda küreselleşen dünya ile birlikte devletlerin sürdürülebilir ve dengeli bir ekonomik büyüme ile güçlenen güvenli bir ekonomiye sahip olması, gündemin ön sıralarına yükselmiştir. Bu sebeple uluslararası ilişkilerde yeni bir perspektif için ekonomi ve güvenlik terminolojisinde disiplinler arası bir etkileşim alanı olan ekonomik güvenliğin unsurları, yapısı ve etkileri ile analiz edilmesi yerinde olacaktır. Bu bağlamda çalışmamızda yükselen ekonomiler arasında ön plana çıkan ve küresel ekonomik düzen için alternatif bir ekonomik kutup olarak değerlendirilen Brezilya, Rusya Federasyonu (RF), Hindistan, Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) ve Güney Afrika'nın oluşturduğu BRICS'in uluslararası ilişkilerdeki ekonomik ve politik rekabetteki rolü analiz edilecektir. Diğer bir ifade ile çalışmanın amacı BRICS devletlerinin ekonomik güvenlik politikaları ile dış politika açılımları arasındaki bağıntı ile uluslararası sistemin hâlihazırda içinde bulunduğu ekonomi-politik çıkmazları ve rekabet alanlarını irdelemektir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomi, Güvenlik, Ekonomik Güvenlik, Dış Politika, BRICS.

Abstract

The multidimensional analysis of security has led to the diversification of the security policies of the actors in the international system. In this context, increasing and complex trade, finance and production relations have created actor diversity and made these actors open to risks and threats. The analysis of economic security and its effects, on the other hand, is a kind of restitution to “economic power and its elements”, which have been shown as “secondary” or “side factors” throughout the history of diplomacy. In this respect, the contribution and influence of international relations actors acting with national, regional and global interests and focusing on the economy from a wide variety of perspectives is essential to understand this securitized process. Because both the homogenization of the international system with economic globalization and the independence / sovereignty dilemmas experienced by the states have made the situation even more critical. In this context, with the globalizing world, states' having a secure economy that is strengthened by a sustainable and balanced economic growth has risen to the forefront of the agenda. For this reason, for a new perspective in international relations, it would be appropriate to analyze the elements, structure and effects of economic security, which is an interdisciplinary field of interaction in economics and security terminology. In this context, in our study, the BRICS, which is formed by Brazil, Russian Federation (RF), India, People's Republic of China (PRC) and South Africa, which stands out among the emerging economies and is considered as an alternative economic pole for the global economic order, is an economic and political framework in international relations. Its role in competition will be analyzed. In other words, the aim of the study is to examine the relationship between the economic security policies of the BRICS states and their foreign policy initiatives, as well as the economic-political deadlocks and competition areas of the international system.

Keywords: Economic, Security, Economic Security, Foreign Policy, BRICS.

To Cite This Article/Bu Makaleye Atf İçin: Turgutoğlu, K. (2022). Ekonomik Güvenliğin Dış Politika Oluşumu Üzerindeki Etkileri: BRICS Devletleri Analizi (2001-2018). *Journal of Diplomatic Research*, 4(2), 68-83.

Giriş

Küreselleşme sürecinde yoğun şekilde hissedilmeye başlamasıyla birlikte değişen uluslararası ilişkiler paradigmaları ile paralel olarak güvenliğin çok boyutlu kimliği hem bir ihtiyaç hem de zorunluluk haline gelmiştir. Bu bağlamda her iki açıdan da güvenliğin ekonomik boyutu, devletlerin bir canlı organizma olarak adeta hayatta kalma çabalarında ve gelecek projeksiyonlarında hayati bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır. Zira çok uluslu şirketlerin bilanço büyüklüklerinin bile devletlerin bütçelerini aştığı günümüzde ekonomik güvenlik, başta enerji olmak üzere ticaret, finans, reel sektör ve tüketici gibi ekonominin türev bileşenlerinin güvenliği ile ulusal ekonomik çıkarların sağlanması ve korunması noktasında stratejik bir konuma yükselmiştir. Diğer bir ifade ile belirtilirse günümüzde ekonomik güvenlik, devletlerin istikrarlı, öngörülebilir ve küresel düzeyde rekabet edebilen bir ekonomiyeye sahip olması ve sürdürülebilirlik imkânına haiz olması şeklinde tanımlanan kritik bir alan olarak çağımızda ulusal güvenliğin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmaktadır.

Özellikle 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları sonrası dönemde önem kazanan “önleyici güvenlik-preventive security” algısı, 2008 Küresel Finans Krizi’nin etkileri ile birlikte ulusal ve küresel ekonominin güvenliğinin sağlanması için de bir ön şart olarak haline gelmiştir. Bu bağlamda ekonomik küreselleşme ile birlikte devletlerin hâkimiyet alanları, dağınık ve sistemik olan ekonomik tehdit ve saldırılara açık hale gelmeye başlamıştır. Ayrıca terörün finansmanının önlenmesi ve sonlandırılması gibi ulusal güvenlik için kritik sorunlarda ekonomik güvenliği öncelikli bir alan haline getirmiştir. Siber saldırılar ile ulusal ekonominin bileşenlerinin işlemeze hale getirilmesi yoluyla ulusal çıkarların hedef alınması ise devletleri güvenlik ajandalarında öngörülebilir ve önlenebilir şekilde ekonomik güvenlik stratejileri oluşturmaya ya da ekonomik güvenliğe ulusal terminolojide de olsa yer vermeye itmiştir. Bu doğrultuda çalışmamızın temel araştırma konusu olan ulusal ekonomik güvenliğin sağlanması ve sürdürülmesi, iki kutuplu sistem boyunca askeri konular karşısında geri planda kalsa da uluslararası sistemin doğası değiştikçe neoliberal paradigma ile birlikte hak ettiği önemi kazanmaya

başlamıştır.

Genel ve soyut olarak aktardığımız bu önem ise uluslararası ilişkiler disiplininde jeopolitik paradigmaya dayalı yapılan analizlerin ve hâkimiyet teorilerinin jeoekonomi temelinde yeniden kurgulanmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda ekonomik coğrafyalar üzerinden uluslararası ilişkilere bakış açısı, güç ilişkilerinde ve hayatta kalma mücadelelerinde devletleri hem dış politik açılımlarda hem de iç siyasette reformlara yönlendirmiştir. Diğer taraftan sermaye hareketlerinin yayılması ile birlikte **dünyanın bir finans piyasasına dönüştüğü çağımızda**, küreselleşmenin ulusal ekonomiler üzerindeki etkileri, kontrol ve nihai karar verme konularında yahut yaşanan krizlerle gün aşırı test edilmektedir. Zira döngüsel olarak dünya ekonomisi, gelişmekte olan ya da gelişmiş ülkeler açısından fark etmeksizin genelgeçer anti kriz araçlarına ihtiyaç duyarken küresel boyutta yaşanan bu güvensizlik hali, ulusal ekonomik güç ve kapasitenin sürdürülebilirliğinin önündeki en büyük engellerden birini oluşturmaktadır.

Böylece devletlerin hem sert hem de yumuşak güçlerini kullanmaya başladığı ve akıllı güç çatısı altında pragmatik adımları tercih etmeye başladığı günümüzde diplomasinin çok boyutlu yapısında ekonomik boyut ve güvenlik, özellikle 2008 Küresel Finans Krizi’nde önemli bir araç olarak ön plana çıkmıştır. Nitekim küresel büyüme ve ekonomik istikrarın gittikçe artan bağımlılık ve bağımlılıktan etkilendiğinin ispatı olan bu krizden sonra ekonomik olanın öncellendiği bir uluslararası sistem oluşmuştur. Bu bakımdan ekonomik diplomasinin teorik ve pratik bağlamının yanında ekonomik güvenliğin dış politika uygulamalarındaki yerinin analizi kritik bir konuma yerleşmiştir. Bu kapsamda ekonomik güvenliği sağlama süreci ile dış politika oluşumlarına yansımalarının analizi sayesinde ulusal ve küresel politikalar arasındaki dengenin daha iyi anlaşılması hedeflenmektedir.

Bu bağlamda çalışmamızda yükselen ekonomiler arasında ön plana çıkan ve küresel ekonomik düzen için alternatif bir ekonomik kutup olarak değerlendirilen Brezilya, RF, Hindistan, ÇHC ve Güney Afrika’nın oluşturduğu BRICS’in ulusla-

rarası ilişkilerdeki ekonomik ve politik rekabetteki rolü analiz edilecektir. Zira BRICS, küresel ekonomik güvenlik aktörleri arasında 21. yüzyıla Batıya nazaran ekonomilerindeki büyüme oranları açısından daha umut verici giren bazı ülke ve ülke grupları, “küresel siyaset ve ekonomide hegemonik senaryolar” ile anılagelmiştir. Bu bağlamda Goldman Sachs Yatırım Bankası ekonomistlerinden Jim O’Neill, “gelecek yarım yüzyılda küresel eğilimleri tahmin etmeye yönelik ekonomik bir model içerisinde Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin (BRIC) ekonomik gruplaşma düşüncesini” literatüre dahil etmiştir. (O’Neill, 2011: 3) Bu birlikteliğin “küresel ekonominin merkezinin Batı dünyasının ekonomik platformu olan G-7’den gelişmekte olan Güney devletlerinin yaratacağı ekonomik güç dengesine doğru geçişin sembolü” olacağı iddia edilmiştir. Çeşitli ekonomipolitik gelişmeler karşısında BRIC kavramının, çok kutuplu uluslararası ekonomik ve siyasi düzen talebi bulunan aktif bir birliktelik olarak pratiğe dökülmesi özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan devletlerde Batı tekeline alternatif bir ekonomik kutup öngörüsü ve heyecanı yaratmıştır.

Bu bağlamda küresel ekonomik düzen için alternatif bir ekonomik kutup ya da blok olarak literatürde atf yapılan ve Güney Afrika’nın da katılımıyla günümüzdeki halini alan BRICS’in analizi, uluslararası ilişkilerdeki ekonomik ve politik rekabeti anlamlandırmak için hayati konumdadır. Zira BRICS üyesi devletlerinin Yeni Kalkınma Bankası (New Development Bank-NDB) ve Koşullu Rezerv Düzenlemesi (Contingent Reserve Arrangement-CRA) gibi açılımlarının çok boyutlu ve yönetişimsel küresel ekonomik güvenliğe katkı sağlayacağı aşıkardır.

Bu doğrultuda çalışmada söz konusu dinamiklerin “IMF ve DB’nin rolünü mü ikame edeceği? yoksa hiyerarşik olarak alt düzeyde mi?” kalacağı sorularının analizinin uluslararası sistemin hâlihazırda içinde bulunduğı ekonomi-politik çıkmazlarının ve rekabet alanlarının doğru anlaşılması ile küresel ekonomik güvenliğin değışen doğasının tanımlanması amacına hizmet edeceği düşünölmektedir. Belki de bu noktada en kritik ve tehditkar olan unsur, “uluslararası sistem senaryosunun yüzyıllardır başlıca özelliğı olan Batı hegemonyasının bir desantralizasyon sürecine girme olasılığı”dır. Diğer bir ifade ile çalışmanın amacı

BRICS devletlerinin ekonomik güvenlik politikaları ile dış politika açılımları arasındaki bağıntı ile uluslararası sistemin hâlihazırda içinde bulunduğı ekonomi-politik çıkmazlarını ve rekabet alanlarını irdelemektir.

1. Ekonomik Güvenliğı Tanımlama ve Kavramsallaştırma

Ekonomik güvenlik, ekonomi-politik etkileşimin etkileri altında doğası gereğı artan bir şekilde devlet-piyasa işbirliğini içeren ulusal, bölgesel ve küresel ekonomik kompleks yapıların etkileşimi ile sağlanabilecek bir çatı kavram şeklinde ifade edilebilir. (Metlev, 2014: 83) Zira Soğuk Savaş Dönemi’nde ekonomi-politik ve güvenlik çalışmaları arasında kesin bir ayırım söz konusuyken günümüzde uluslararası ilişkileri anlamak için “uluslararası ekonomi-politik” ve “güvenlik” çalışmalarının birleştirilmesi gerekir. (Kirsner, 1998: 71) Bu kapsamda iktisadi düşüncelerin, ekonomipolitik yaklaşımların ve Soğuk Savaş sonrası güvenlik yaklaşımlarından özellikle Kopenhag Okulu öğretilerinin analizi bize, ekonomik güvenliğin disiplinlerarası bir bakış açısı olarak ulusal ekonomik çıkarların korunması ve sürdürülmesi için tarihsel, iktisadi ve siyasi bir kuramsal birikim içerdiğini göstermiştir.

Ekonomik güvenliğin geçmişten günümüze çok değışkenli dinamik bir kavram olarak geliştiğı, analiz düzeyi olarak mikro, meso ve makro boyutlarda sınıflandırıldığı, ancak farklı coğrafyalarda hem kendi kültürel hem de ideolojik olarak ayrışan referans düzeyi ve bakış açıları üzerinden kavramsallaştırıldığı görölmektedir. (Grigoreva, Fesina, 2014: 942) Kanımızca tümdengelimsel bir bakış açısıyla mikro ve meso boyutu yadsınmadan makro düzeyde sağlanmaya çalışılan ve belli başlı makroekonomik göstergeler ile ölçömlenen, modellendirilen ve bu doğrultuda unsurları, sınırları, kapsamı ve araçları belirlenen bir ekonomik güvenlik kavramı, çatı oluşturmak suretiyle devletlerin strateji belgelerine pragmatik bir boyut kazandıracaktır. Tabii ki her devletin kendine özgü tarihsel ve sosyolojik koşulları yanında karşılaştığı dönemsel küresel dinamiklerin, ekonomik güvenliğı üst seviyeye çıkarmaya yardımcı olabileceğı gibi pragmatik ya da öngörölemeyen şekilde etkiler yaratacak gelişmelere sebep olabi-

leceği de akılda tutulmalıdır.

Bu doğrultuda ekonomik olanın güvenlikleştirildiği ve tehdit olarak algılandığı çağımızda ulusal ve küresel ekonomideki güvensizlikleri aşabilmenin anahtarı, teorik olarak ekonomik güvenliğin anlık değil sistematik olarak çözümlenmesinde yatmaktadır. Belirsizlikler içinde hareket eden her piyasa oyuncusu gibi devletler de krizlerin yokluğu ve tahmin edilebilirlik olarak da ifade edilebilen bir istikrar derecesi içeren ekonomik güvenlik düzeyi talep etmektedir. (Neu, Wolf, 1994: 21) Zira hangi tarzda ekonomik güvenlik politikası benimsenirse benimsensin ülke ekonomileri için iktisadi ya da mali krizler ortaya çıkmadan ekonomik sistemin optimum ve gerçek durumu ile iktisadi göstergelerini kontrol etmek, yakından izlemek, tahmin etmek ve önleyici müdahaleler yapmak gereklidir.

Ekonomik sistemin güvenlik açıklarını tanımlamak ve izlemek için ulusal ekonomiye karşı başlıca politik, askeri ve ekonomik tehdit, risk ve gerilimleri tespit etmek ve bunları en aza indirmek için bir strateji belirlemek gerekir. Diğer bir deyişle dinamik ve pragmatik özelliğe sahip bir ekonomik güvenlik konseptini ulusal düzeyde oluştururken ekonominin yapısal problemleri üzerinden güvenlik açıkları belirlenmelidir. (Franc, Diamescu, 2010: 150) Böylece devletlerin ekonomik güvenliğini önceleyerek ekonomik küreselleşme karşısında gücünü ve refahını korumak ve kabul edilebilir bir seviyede tutabilmek için gerekli kaynaklara, finansmana ve pazarlara etkin bir şekilde ulaşabilme imkânına sahip olması sağlanabilir.

2. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu ve Güvenlik İlişkisi: BRICS Analizi

Yukarıda da belirttiğimiz üzere küreselleşmenin ekonomik boyutu, ulusal ekonomik güvenlik stratejilerini belirleme ve yön verme noktalarında kritik bir rol üstlenmektedir. Zira 21. yüzyılın en büyük mücadelesi, küreselleşmenin etkilerini tersine çevirmek ve küresel krizlerden kaçınmaktır. Bu bağlamda gelecekte devletlerin ekonomik güvenliğine yönelik en önemli stratejinin, küreselleşmenin her düzeyindeki aktörlerle iletişim kurmaktan ve yerel, bölgesel ve küresel yöneti-

şim platformlarına katılım sağlamaktan geçtiği unutulmamalıdır. Lakin küresel ekonomik güvenliğin şekillenmesinde Bretton Woods sonrası uluslararası sistemin dinamikleri literatürde genel kabul gördüğü üzere günümüz ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Başta devletler olmak üzere ulusaldan küresel boyuta doğru Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Merkez Bankası (Federal Reserve System-FED), diğer ülke Merkez Bankaları, çok uluslu şirketler, batamayacak kadar büyük şirketler, devlet mülkiyetli şirketler ile ulusal varlık fonları, kredi derecelendirme kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, uluslararası örgütler, küresel yönetim zirveleri, yükselen piyasa ekonomileri ve bölgesel kompleksler gibi bazı temel küresel ekonomik güvenlik aktörlerinin, ekonomik istikrarı ve büyüme trendini belirlemede güçleri oranında ya da güçlerini aşarak etkili olduğu deneyimlenmektedir.

Bu aktörlerden yükselen piyasa ekonomilerinin oluşturduğu ve teorik açıdan bölgesel bir güvenlik kompleksini anımsatan ancak etkileri küresel olan yükselen ekonomiler arasında ön plana çıkan ve küresel ekonomik düzen için alternatif bir ekonomik kutup olarak değerlendirilen Brezilya, RF, Hindistan, ÇHC ve Güney Afrika'nın oluşturduğu BRICS'in küresel ekonomik güvenlikteki rolünün incelenmesi sonucu birtakım önemli bulgulara ulaşılmıştır. (Turgutoğlu: 2021) BRICS'in olumsuz yönlerine odaklanma eğilimi literatürde genel kanı haline gelse de tarafımızdan yapılan çalışmada gerek her bir devletin kendi ekonomik güç ve güvenliklerini sağlamada gerekse küresel hakimiyet kurma çabalarında BRICS birlikteliğinin sağladığı ivmeyi kullanmaktan geri kalmadığı görülmüştür.

Bu bakımdan ortak bir dış politika yürüttüğü iddia edilemese de ortak bildirimler ile ilerleyen ve zirve diplomasisinin iyi örneklerinden biri olan BRICS, küresel ekonomik güvenlik temelinde bölgesel güvenlik kompleksi tanımına uygun jeoekonomik coğrafyalarda ortak çıkar ve güvenlik doğrultusunda adımlar atmaya çalışmaktadır. Küresel Güney'in refahı ve sürdürülebilir büyümesi için adeta referans bir aktör olarak ilerleyen BRICS, ekonomik bir kutup davranışı sergilerken uluslararası arenada konumunu güçlendiren kurumsallaşma adımları da atmıştır. BRICS devlet-

leri, 2008 Küresel Finans Krizinden kaynaklanan küreselleşme ve Batı kaynaklı güvensizlik dalgasına ek bir önleyici ekonomik güvenlik hattı oluşturmak için NDB'yi ve CRA'yı oluştururken, grup içi para takası, ticaret ve yatırım anlaşmaları ile ulusal ekonomik güvenliklerini sağlama çabalarına girişmiştir. Bu sayede gelişmiş ülkelere duyulan ekonomik bağımlılıkların azalması ve ABD dolarının rezerv para ve ticaret aracı olmasının önüne geçilmesi hedeflenmektedir.

Bu kapsamda çeşitli finansal işbirliği yöntemleri ile çok yönlü ve çok düzeyli bir finansal mimari oluşturmak için BRICS para birimlerinin uluslararasılaşmasını sağlamak, uluslararası ticarete yerel para birimi kullanımını swap uygulamaları ile yaygınlaştırmak ve ABD doları veya Avro'ya olan bağımlılığı azaltmak gibi pragmatik adımlar atmışlardır. Sadece bu adımları geliştirebilirler bile BRICS devletleri, küresel ekonomik yönetimdeki rollerini ve statülerini dönüştürebilecek bir potansiyele sahiptirler. Zira içlerindeki rekabet ve gerilimi giderdikleri sürece BRICS devletlerinin gerek ulusal pratikleri gerek vizyonu açısından sınırlı yeni bir dünya düzenini aşmaya muktedir olduğu iddia edilebilir.

BRICS'in henüz ekonomik bir kutup olma statüsü tam da bu noktada kısa vade için gerçekçi görülmemektedir. Çünkü para takası antlaşmalarının yaygınlaşması, ABD dolarının kullanımının azalması ve BRICS uluslararası derecelendirme ajansı kurulması gibi gelişmeler, oluşumun uluslararası finansal sistemdeki tamamlayıcılık işlevini ya da rekabet gücünün gerçekliğini test edecektir. Ayrıca NDB kredi şartlarının, etkililiğinin ve kalitesinin küresel kalkınma finansmanı için anlamlı olabilmesi, ABD doları aleyhine yapılacak orta ve uzun vadede yasal mevzuatın değişmesini gerektirmektedir. BRICS devletlerinin kalkınma sürecinde farklı gelişim yapıları ile kendilerine özgü sorunlarla da yüzleştiği, yüzleşeceği de unutulmamalıdır. Genel ve soyut olarak belirttiğimiz bu faktörlerin etkisiyle Bu açıdan küresel ekonomik güvenliğe alternatif bir kutup olmanın yolu, karşılaştırmalı üstünlüğü ve ekonomik yapıların eş güdümünü sağlamak ile çeşitli finansal araçlarla her yönden işbirliğini geliştirmekten geçmektedir.

3. Dış Politika Stratejilerinde Ekonomik Güvenlik Etkisi: BRICS Devletleri Analizi (2001-2018)

Çalışmada öne sürdüğümüz temel hipotezi doğrular şekilde ulaştığımız sonuç; karşılaşılan ulusal, bölgesel ve küresel ekonomik güvensizlikleri aşabilmek için aktif ya da pasif kalma arasında salınan ekonomik güvenlik sağlama çabasının, devletlerin dış politik davranışlarına açıkça yansıtıldığıdır. Bu bağlamda örneklem olarak ele alınan her bir BRICS devleti ekonomik güç ve güvenliği arttıkça proaktif dış politika davranış ve açılımlara yönelmektedir.

Bu kapsamda devletlerin genel olarak ekonomik güç ve kapasitelerine göre dış politika davranışlarının başlıca iki nokta arasında gidip geldiği ve bu durumun BRICS devletlerinde gözle görülür şekilde ilerlediği tespit edilmektedir. İlk olarak günümüz uluslararası sisteminin öngörülemez yapısı karşısında Güney Afrika gibi bazı devletlerin "*peşine takılma (bandwagoning)*" seçeneğini tercih ederek güçlü olanın yanında yer alırken, Hindistan gibi büyük bir ekonomik güç olma yolunda ilerleme hedefi bulunan devletler ise her iki politika arasında dengeli bir siyaset izlemeye çalışmaktadır. Tabii ki değişen güç dengeleri, daha evvel peşinden gidilen aktör ile her daim karşı karşıya kalınabilmesi riskini barındırmaktadır. Diğer açıdan ise ekonomik güvenlik mimarisini gittikçe güçlendiren, böylece küresel rekabet avantajı elde eden ve "*kendi kendine yeten (self-sufficient)*" seviyesine ulaşan ÇHC ve RF gibi devletler, ulusal güçlerini de hesaba katarak kendilerine yönelecek tehdit ve yaptırımlara karşı "*dengeleme (balancing)*" siyaseti takip etmektedir. (Donnelly, 2012: 61-62) Brezilya da bu noktada siyasi tercihleri ve yeterli bir ekonomik güvenlik düzeyi elverdiği müddetçe belli dönemlerde bölgesel ve küresel açıdan dengeleme siyasetine daha yakın bir duruş sergilemektedir. (Saad-Filho, Morais, 2011: 33) BRIC'in ilk zamandaki oluşum ruhunda da yatan bu benzeşen stratejilerde küresel ticari ve finansal ilişkiler karşısında devletlerin birbirine olan bağımlılığı kritik bir unsur olarak ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda stratejik coğrafyalara doğru yönelme, odağa alınan bir devletin stratejisini takip etme, hegemon olmaya aday politikalar üretme ya da hegemonu tehdit edici şekilde ilişkiler içinde bulunma gibi örnek-

lendirilebilecek birçok dış politika açılımlarının BRICS devletlerinde izlendiği görülmüştür.

Bu bağlamda tarafımızdan yapılan çalışmada genel olarak BRICS devletlerinin makroekonomik göstergelerindeki pozitif görünüm ile ulusal ekonomik güvenlik stratejilerinin güçlü ve zayıf yönde seyir göstermesi arasında belirgin bir nedensellik saptanmıştır. Zira BRICS devletlerinin kümülatif ve tekil anlamda ekonomik güvenlik ve dış politika etkileşimi, örnek dış politika açılımları ve olayları üzerinden incelendiğinde her birinin jeopolitik konumları, tarihsel bağları, ekonomik güvenlik stratejileri ve gelecek projeksiyonları açısından farklı olsa da benzer dış politika açılım ve stratejileri deneyimledikleri aşağıda daha detaylı bir biçimde örneklendireceğimiz üzere tespit edilmiştir.

3.1. Brezilya Ekonomik Güvenliği ve Lula da Silva Dönemi Dış Politikası

21. yüzyıl ile birlikte yükselen piyasa ekonomileri arasında yerini alan ve sahip olduğu imkânları ekonomik kalkınma ile birleştirme yolunda büyük çaba gösteren Brezilya'nın, ABD'nin Güney Amerika bölgesindeki nispeten düşük profilini lehine çevirerek, bölgesel liderlik rolü üstlendiği ve aynı zamanda kıtasal bir aktör olarak anılmaya başlandığı görülmektedir. Özellikle Lula da Silva Dönemi'nde Brezilya, ürettiği ve ihraç ettiği pek çok üründe küresel ölçekte lider ve rekabet edecek kapasiteye sahip bir ekonomi sayesinde sürdürülebilir ekonomik istikrar seviyesi yakalarken, "kendi kendine yeten (self-sufficient)" düzeyinin verdiği güç ve güven ile kurduğu ikili ilişkiler ve entegrasyonlar üzerinden proaktif bir dış politika yürütmüştür. Böylece pragmatik kalkınmacı ve sosyal demokrat vurguya dayanan ekonomik güç ve güvenlik stratejisi, bölgesel ilişkilerde "karışmamazlık ilkesi"nden "kayıtsız kalmama" ilkesine geçişe zemin hazırlamıştır. (Tekin, 2017: 45) Aynı zamanda ekonomik güç ve güvenlik arayışı, Brezilya'nın uluslararası sistemdeki güç ilişkilerini değiştirme ve küresel güç olma çabasında bir araca dönüşmüştür.

Bu bağlamda Brezilya, 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları sonrası ABD'nin hakimiyetini yaymaya

çalıştığı konjonktürde dış politikasında çatışmadan uzak ekonomik kalkınmaya öncelik veren bir çizgi ile karşılık vermiş ve kendi çizgisi ile uyumlu duracak benzer prensipleri olan devletler ile birlikte hareket etmeye başlamıştır. Diğer bir ifade ile küresel alanda etkinliğini artırma çabasını bölgesel ilişkileri ile birleştirerek bölgede finansör ülke ve kıtanın küresel temsilcisi rolü sayesinde dış politik etkinliğini artırmayı hedeflemiştir. (Visentini, Da Silva, 2010: 65) Önce Hindistan, Brezilya, Güney Afrika Diyalog Forumu (India, Brasil, South Africa Dialogue Forum-IBSA), sonrasında BRICS oluşumunda hayat bulan bu stratejide Brezilya, ekonomi temelli ve giderek dünya ekonomisinde daha fazla söz sahibi olan ülkelere de verdiği güç ile birlikte özellikle hinterlandı olarak gördüğü Güney Amerika coğrafyasında liderlik ve yönlendirici rolünü üstlenmiştir.

Genel hatlarıyla aktardığımız bilgilerden de anlaşıldığı üzere Brezilya, dış politikasında bölgesinde sıklıkla kullandığı "geleceğin ülkesi" mottosu üzerinden yumuşak gücü ile birlikte ülkenin zengin kaynaklarına, geniş tarım arazilerine, vatandaşların alım gücüne, eğitim düzeyine ve artan nüfusa vurgu yapacak şekilde ekonomik güvenlik mefhumunu, hem yurt içi siyasette hem de bölgesel ve küresel etkinlik arayışlarında pragmatik şekilde sıklıkla kullanmıştır. Böylece 2000'li yıllar bölgedeki pek çok ülkeden önce Brezilya'da neo-liberalizmin devlet üzerindeki kısıtlamalarının sorgulandığı, güçlü devlet vurgusunun arttığı ve "etkin devlet" kavramlarının ön plana çıktığı gündeme geldiği bir dönem olmuştur. Görüldüğü üzere ekonomik yükseliş, Brezilya'nın uluslararası sistemdeki güç ilişkilerini değiştirme ve küresel güç olma çabasında bir araca dönüşmüştür. (Tekin, 2017: 86) Bu noktadaki kazanımlar ekonomiyi dış politikanın odak alanına yerleştirmiştir. DTÖ Doha Turu müzakerelerinde Güneye liderlik etmesine, BRICS ve IBSA oluşumlarına proaktif katılımına, G-20'ye dâhil edilmesi örneklerinde görüldüğü üzere ekonomik istikrar ve güvenliğin, küresel güç olma ve sürdürme noktasındaki kritikliğini ön plana çıkarmıştır. Brezilya, bu bağlamda özellikle de ekonomi odaklı ortaya çıkan BRICS oluşumunu, en başından itibaren diplomatik bir girişime dönüştürerek kıtasında ekonomik diplomasi sayesinde etkin bir devlet olmayı başarmıştır.

3.2. Rusya Federasyonu Ekonomik Güvenlik Stratejisi ve Enerji Politikası

Ekonomik güvenliğe ulusal resmi belgelerinde atıf yapan stratejik bir unsur olarak değer veren diğer örnek devlet RF açısından ispatlanmaya çalışılan ekonomik güvenlik-dış politika etkileşiminin izleri, SSCB Dönemi'ne kadar uzanmaktadır. Soğuk Savaş'ın sonlarına doğru gittikçe artan silahlanma yarışı gibi ekonomik gücün önemini kanıtlayan tarihsel olay ve gelişmeler, Sovyetlerin dağılmasında önemli bir unsur olurken, sonrasında da RF'nin ekonomik güvenliğine de kalıcı izler bırakmıştır. İncelenen dönemdeki iç ve dış politika gelişmelerine bakıldığında ise modern Rusya'nın kurulduğu tarihten itibaren ulusal güvenliğin vazgeçilmez bir parçası olarak ekonomik güç ve güvenliğe dış politika açılımlarında öncelik verdiği görülmektedir. Zira birçoğu 2000'li yıllara da miras kalan ekonomik güvenlik zaafiyetleri, günümüzde artarak gerek dış politikanın gerekse siyasetin en önemli gündem maddelerinden biri olagelmıştır.

RF'nin iki kutuplu sistem sonrası etkin ve istikrarlı olarak ilerleyebilmesi ve ekonomik güvenlik sorunlarına çözüm bulabilmesi için güçlü devlet ve güçlü ekonominin ayrılmaz bir ikili olduğunu kabulü gerek yaşanan 1998 Rusya Krizi gerekse post Sovyet coğrafyasında etkinlik ve güç kaybı yaşadığı gelişmeler ile adeta kanıtlanmıştır. (Aslund, 2008:17) Bu doğrultuda kurulduğu andan itibaren modern Rusya, SSCB'den kalıtsal olarak geleceğe taşınan problemlerden kurtulmaya çalışarak ekonomik güvenliği sağlamak için çeşitli yapısal değişikliklere gitmeye çalışmıştır. Batı dünyası tarafından özellikle ABD nezdinde hala karşı bir kutup gibi algılanması ve tarihsel olarak süper güç olma iddiasının halen devam etmesi, bu önceliğin ve stratejinin altında yatan ilk faktörler olarak sıralanabilir. Tabii ki bu durum Rusya'nın siyasal, tarihsel ve ekonomik olarak sui generis özellikler gösteren bir devlet olmasından kaynaklanmaktadır. Böylece RF adeta kendine geldikçe, güçlü ekonomi ve etkin dış politika hamleleri eş anlı görülmeye başlanmıştır. Ekonomik güvenliğin lokomotifleri olan petrol ve doğal gaz fiyatlarının artışı, Rus ekonomisindeki "*güçlü ekonomi-güçlü devlet*" mottosunun yerleşmesinde ve tek boyutlu da olsa ekonomik güvenliğin sağ-

lanmasında başat unsur olmuştur.

Özellikle Vladimir Putin'in ikinci kez devlet başkanı seçilmesinden sonra proaktif bir strateji eşliğinde ekonomik güce ya da zaman zaman güçsüzlüğe bağlı eylemler ve politikalar izlenmiştir. Örneğin Ağustos 2008'de Gürcistan ile yaşanan "*Beş Gün Savaşı*", ekonominin küresel kriz esnasında zayıfladığı bir ortamda Batılı uzmanlar nezdinde dış politikanın tepkisel olarak genişlemeci ve saldırgan bir konsepte evrilmesi şeklinde yorumlanmıştır. (Popova, 2017: 26) Ancak 2008 Küresel Finans Krizi sonrası tersine dönen makroekonomik dinamiklerin RF'ye sağladığı ekonomik güven ve güç, post Sovyet coğrafyasında etkin olmanın yansımalarını temellendirmiştir. (Voskoboynikov, 2017: 359-360) 2014 yılında Kırım'ın ilhakı ve Moskova'nın Rus yanlısı isyancılara verdiği destek, bu algının yerleşmesinin tezahürüdür. Bu bakımdan ekonomik güvenliği sekteye uğradıkça ya da ekonomik gücü arttıkça RF, post Sovyet coğrafyasında ulusal çıkarlarını korumak için askeri zorlayıcı araçlara vurgu yapma ve Batı ile ilişkilerinde iddialı olma eğilimine girmektedir. Diğer bir deyişle Batı dünyası Rusya'yı ekonomik olarak kısa kaç altına almaya çalıştıkça ekonomik güvenliği sekteye uğramasına paralel olarak RF'nin gerek post Sovyet coğrafyasında gerekse OrtaDoğu'da aktif ve iddialı bir dış politika izlediği görülmektedir.

Öte yandan belirtmek gerekir ki Kırım'ın ilhakıyla sonuçlanan kriz, dış politik bir olayın RF'nin ekonomik güvenliğini test eden kritik bir örnek olay olarak tarihe geçmiştir. Bu durum Batı dünyasında Rus varlıklarının dondurulmasına, en büyük ihracatçı olduğu enerji sektöründen nispeten dışlanmasına ve devlet ile özel bankalarının batı pazarından finansmanı bulmasının sınırlandırılmasına sebep olmuştur. (Havlik, 2014: 13) Ancak RF'nin geldiği nokta ekonomik yeterlilik açısından kayda değerdir. Zira RF ekonomik güvenliğinin enerji gelirlerine bağımlılığı sürse de dış politik olaylar karşısında ekonomik bağımsızlıktan taviz vermeyecek bir kapasiteye sahip olduğu, ithalatçı olunan gıda ürünlerine dahi karşı ambargo uygulayarak yaptırımlara karşı çıkması ile kanıtlanmıştır. Nitekim RF, küresel ekonomide "*kendi kendine yeten (self sufficient)*" nadir ülkelerden biri olması ve stratejik olarak belirlenen ve

sağlanan ekonomik güvenlik seviyesi sayesinde, ekonomi-politik etkileri olan bu dış politika krizinde ABD ve AB karşısında proaktif politikalar geliştirebilmiştir.

RF, ekonomi-politik temelde eski büyük güç statüsüne kavuşmaya ve bölgesel güç pozisyonunu korumaya yönelik birçok girişimde bulunmuştur. (Blank, 2011: 385-386.) Bu bağlamda en iyi örnek ekonomik güç ve güvenliği dış politika gündeminin başlıca maddesi yaptığı BRICS açılımı olmuştur. BRICS zirve diplomasisine giden sürecin ilk ayak sesleri de Rusya ile Çin arasındaki ikili ilişkilerinden filizlenirken, karşılıklı ekonomik güç ve güvenlik transferi sağlanan bir ilişki ağı ortaya çıkmıştır. Batı menşeli uluslararası sisteme karşı küresel bir ekonomik güvenlik alternatifi oluşturmaya giden yolda iki devlet arasında çok kutupluluğun öne çıktığı önemli belgelerin başlangıcını, 1997 yılında Moskova'da Rusya ve Çin Devlet Başkanları tarafından imzalanan "Çok Kutuplu Dünya ve Yeni Uluslararası Düzenin Kurulmasına İlişkin Rusya-Çin Ortak Deklarasyonu" oluşturmuştur. Böylece Deklarasyon ile birlikte adeta tek kutuplu sisteme meydan okunurcasına Soğuk Savaş'ın sona erdiği dünyada yeni uluslararası sistemi çok çeşitli siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmelerin yaşandığı bir dönem betimlenmiştir. Nitekim 2005 yılı içerisinde de yeni konjonktüre göre şekillenen ve iki devlet arasında imzalanan "21. Yüzyılda Uluslararası Düzen Hakkında Rusya Federasyonu ile Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Ortak Deklarasyon" uluslararası düzende alternatif arayışlar için önemli bir stratejik adım olarak BRICS oluşumuna ve zirve diplomasisine güçlü bir zemin oluşturmuştur. (Kamalov, 2008:174) Bu bağlamda 2015 yılında Ufa'da Rusya'nın başkanlığında yapılan BRICS Zirvesi'nde üye devletlerin ekonomik güvenliğini sağlamak ve küresel pazarlardaki aşırı türbülansı ortadan kaldırmak için BRICS devletleri arasındaki yakın işbirliğini oluşturmak hedefine başlıca gündem maddelerinden biri olarak yer verilmesi de RF'nin her düzlemde ekonomik güvenliği, dış politikasını belirlerken öncellediğini kanıtlamaktadır.

3.3. Hindistan Dış Politikası'nda Ekonomik Güvenlik Etkileri ve Afrika Açılımı

Resmi belgelerinde açıkça bir ekonomik güvenlik stratejisi deklare edilmese de Hindistan'ın gelişiminde ve dış politika çizgisinde de ekonomik güvenlik olgusu, stratejik bir unsur olarak yer bulmuştur. Dış politika perspektifinden bakıldığında ekonomik güvenlik, Hindistan'ı "Büyük Güç" statüsüne ulaştırmanın anahtarı olarak bir zorunluluk ya da itici güç unsuru şeklinde kurgulanmıştır. (Bhattacharya, 2009: 432) Nitekim Soğuk Savaş sonrası değişen dengelerin şekillendirdiği Hindistan'ın dış politika tercihlerine, ekonomik güvenlik ihtiyaçları ve ekonomik güç unsurları hâkim olmuştur.

Bu bağlamda dış politika stratejilerini yönlendiren ekonomik güvenlik gündeminin kritik maddelerinin başında, küresel ekonomiler arasında yer almanın kilit unsuru olan enerji ve doğal kaynak arz güvenliği belirlenmiştir. Zira bir ekonomik güvenlik açığı ve dış politik gelişmeleri etkileyen kritik unsur, enerji ithalat bağımlılığının azaltılması gerekliliğidir. BRICS şemsiyesi altında ikili ilişkilerle bu bağımlılığı aşmaya çalışsa da Hindistan, petrol gereksinimine yönelik uzun vadeli bağımlılığını azaltmak için açık deniz petrol araştırmaları ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapılması doğrultusunda pragmatik adımlar ile ulusal enerji bağımsızlığına doğru ilerlemeyi hedeflemektedir. (Singh Hooda, 2019: 23-24) Enerji arzının sürdürülebilirliğini sağlayamayan Hindistan, bu hedefler doğrultusunda adeta kendine özgü bir ekonomik güvenlik ve gelişim hikayesi çizerek, yabancı yatırımcılar yerine öz kaynakları sayesinde bilgi teknolojileri ve hizmet transferi açısından öncü bir ekonomi konumuna gelmiştir. (O'Neill, Poddar, 2008:3) Böylece küresel ekonominin gelecek projeksiyonlarında ilk sıralarda anılan devletlerden biri olarak Hindistan, ekonomik güvenlik zaafiyetlerinin bilincinde, ekonomik gücünü korumak ve küresel rekabet edebilirlik seviyesini artırmak için dış politik açılımlarını şekillendirmiştir.

Bu kapsamda Hindistan ekonomik gerekçelerle başlattığı "Afrika Açılımı" politikasını siyasi ve askeri alanlarda da ilerleterek "Güney-Güney Diyalogu" çağrısıyla adeta subliminal bir mesaj ve-

rircesine uluslararası düzende hegemonya karşıtı bir düzlemde yürütmeye çalışmıştır. Bu kapsamda Hindistan başta ABD olmak üzere diğer Batı ülkelerinden farklı olarak Afrikalı ülkelerin iç işlerine karışmadan egemenlik anlayışına uygun hareket etmeye çalışmaktadır. Dış politikada bu kapsamda “stratejik özerklik” vurgusu temel alınarak yeni dünya düzeni ve dengeleri karşısında “köprü bir devlet olma rolü” sayesinde uluslararası politik ve ekonomik oluşumlardan dışlanmayacak şekilde sürdürülebilir, etkin bir ekonomik güç ve güvenlik yapısı oluşturulmaya çalışılmaktadır.

3.4. Çin'in Yükselişinde Ekonomik Güvenlik Etkileri ve Dış Politika Örnekleri

BRICS birlikteliğinin lokomotifi olan Çin'i analiz ettiğimizde ise mucizevi şekilde büyüyen ekonomisini sürdürebilir kılma, ekonomik güvenliğini sağlama ve koruma zorunluluğu gibi ön kabulünün, uluslararası sistemde hegemonya adayı olarak lanse edilmesinde belirleyici olduğu görülmektedir. Bu bağlamda ulusal çıkarları temelinde içeride devlet kapitalizmi dışarıda piyasa kapitalizmi uyguladığı güçlü küresel ekonomi sayesinde Çin, kapsayıcı büyüme ve sürdürülebilir gelişme ile çıkarları doğrultusunda istikrarlı bir uluslararası finans sistemi peşinde koşarken yumuşak gücünün ağır bastığı akıllı bir güç olarak hareket etmeye başlamıştır. (Gottwald, Duggan, 2011: 2-3) Ancak Çin geliştikçe gerek kendi ekonomisinde gerekse küresel ekonomide doğal kaynak arzı sorunları gün yüzüne çıkmıştır. Uluslararası iş bölümünde küresel bir üretim üssü haline gelmesi ile birlikte ekonomik yükselişin devamlılığı için Çin, çözüm arayışlarına girmiştir. Bu kapsamda hem BRICS ile beraber hem de tekil olarak jeoekonomik bir açılım alanı olan Afrika kıtası, ekonomik gücün ve güvenliğin sürdürülebilmesi için önemli bir manivela alanı olarak dış ekonomi politikasının merkezine oturmuştur.

Daha geniş bir ifade ile belirtirsek Dünyanın endüstriyel üretiminde önemli merkezlerinden biri olan Çin, Afrika'nın kalıtsallaşmış az gelişmişlik sorunlarına Afrika'nın enerji ve kaynakları

karşılığında altyapı ve çeşitli projeleri ile destek olurken, kıtayı enerji güvenliği başta olmak üzere ekonomik gücünü göstermek için en uygun alan olarak görmüştür. (Corkin, 2011: 1-5) Çin, bu kapsamda değişen küresel ekonomide yükselen piyasa ekonomilerinin önde gelen devleti olarak uluslararası politikada etkinlik kazanmak ve bölgesel-küresel güç statüsünü ekonomik güvenliğini kullanarak yurtdışına transfer etmek için resmi kalkınma yardımlarını bir dış politika aracı olarak kullanmıştır. (Son, 2014 : 15) Özellikle Afrika kıtasında uygulama alanı bulduğu bu dış ekonomik politika ile Çin, başta doğal kaynak arzı güvenliğini garantiye almaya çalışmıştır.

Ayrıca günümüzde Çin için “dışarı açılma” politikasının geliştirilmiş bir versiyonu olan “Kuşak ve Yol Girişimi (Belt and Road Initiative”¹ vizyonu ise Afrika'yı da kapsayan Çin ekonomik güvenlik stratejisinin önceliği haline gelmiştir. Kıtada doğrudan yatırım yerine altyapı ve kredi olanakları ile Kuşak ve Yol boyunca kendine özgü bir emperyal gelişim çizgisi yaratmaya çalışan Çin, bu politika kapsamında kendi ekonomik güvenliğini geleceğe taşıyabilmek ve diğer devletlere empoze edebilmek için çok boyutlu bir ekonomik diplomasi stratejisi izlemektedir. (Turgutoğlu, 2020: 84) Bu doğrultuda Çin'in ekonomik güvenlik-kalkınma ilişkisine yönelik politikası, “kıtada otoriter veya demokratik sistem ayrımı yapmadan” uygulanmaktadır. Ekonomik kalkınmanın barışı sağlamak için sağlam bir demokratik sistemle birleştirilmesi gereğini vurgulayan Batı kalkınma modeline bir alternatif olarak Çin çözümü kalkınma modeli uygulanmaya çalışılmaktadır. (Adarov, 2018) R. Kutay Karaca'nın da belirttiği gibi “Çin'in Kuşak Yol Projesi, İkinci Dünya Savaşı sonrası döneme damga vuran ABD'nin Marshall Planı'na benzer maliyetleri ile küresel vizyona sahip bir açılımdır. Çin Kalkınma Bankası'nın, 60 ayrı devlette 890 milyar ABD doların üzerinde değere sahip 900'den fazla projeye finans sağlaması, Çin Merkez Bankası'nın 2016 - 2018 yılları arasında 100 milyar ABD doları civarında borç vermesi, Çin Sanayi ve Ticaret Bankası'nın (ICBC) ise 159 milyar ABD doları değerinde yaklaşık 130 projeyi incelemeye alması gibi gelişmeler, projenin küresel ekonomik güvenlik ve istikrarı için bile kritik bir yatırım vizyonuna sahip

¹ Kapsadığı alan olarak “Çin'in Xi'an şehrinden başlayacak Modern İpek Yolu'nun kara bağlantısının Moğolistan ve Kazakistan'dan geçerek Rusya ve İran kollarına ayrılarak Avrupa'ya ulaşması beklenmektedir. Girişimin deniz bağlantıları Güney Çin Denizi'nden Endonezya'ya ve Hint Okyanusuna, oradan Kenya'ya; Kızıldeniz'i geçerek Akdeniz'e ve dolayısıyla Avrupa'ya” ulaşmaktadır.

olduğunu” kanıtlamaktadır. Bu bağlamda Kuşak Yol Projesi, “*salt ekonomik projeden veya Çin’in tabiri ile yalnızca bir kalkınma projesi olduğundan ziyade fazlasıyla kültürel ve dış politik unsurlar içeren bir proje olarak*” Çin ve küresel düzen açısından çok boyutlu analiz edilmesi gerekmektedir. (Karaca, 2019:6)

Bu politikasını kanıtlar şekilde Çin, Afrika kıtası örneğinde deneyimlediği ilişkilerin benzeri bir süreci ve ekonomik güvenlik ilişkisini kuşak ve yol boyunca uygulamaya geçirmeyi amaçlamaktadır. Zira Çin, uluslararası sistemin değişmesi ile birlikte dünyaya entegre olmaya çabalarırken hem siyasi hem de ekonomik açıdan güvenilir bir ortak olduğu imajını yaymaya çalışmıştır. Süreci içerisinde kendi ekonomik güvenliğini sağlarken başta ABD olmak üzere diğer devletlerin ve küresel ekonominin istikrarını etkileyebilecek bir güç haline gelmiştir. Genel hatları ile aktardığımız bilgilerden anlaşıldığı üzere Çin, süper güç olma kapasitesinden ziyade zayıflıklarına atf yaparak ekonomik gücünün verdiği enerjiyi saklamak, rekabette öne çıkmamak, muhalefette aşırı olmamak, çok kutupluluğu esas almak ve uluslararası olaylarda baş aktör olmamak gibi pasif dış politika tutumları takip etmiştir. Adeta Sun-Tzu’nun savaş sanatı felsefesini sessiz ve sabırlı bir şekilde uygulayan Çin, ABD’yi geride bırakmak için onun gücünü azaltırken kendi kapasitesini korumaya ve yenilenebilir bir duruma getirmeye çalışmıştır.

Bu açıdan birçok araştırma verilerinin gösterdiği üzere Çin’in, aynı büyüme hızını koruması halinde “*yeni ekonomik süper güç*” olarak ABD’den hegemonyanın ekonomik boyutunu devralacağı görüşlerinin, genel kanı haline gelmesi yerindedir. Son yıllarda bu durumun, ekonomik rasyonalite açısından iki devletin iç politikalarında prim yapan “*ekonomik savaş*” ve “*tehdit*” söylemlerini iyice beslediği görülmüştür. Hatta ABD-Çin ilişkilerinde yaşanan yapısal gerilimin “*Thucydides Tuzağı*” atfı ile sıcak savaş ile sonuçlanacağı analizleri de yer almaktadır. (Devres, 2017) Ancak kanımızca her iki tarafın mevcut ekonomik yapıları ve gelişimi devam ettiği sürece Çin’in yakın gelecekte ABD’yi geçerek dünyanın en büyük ekonomisi olacağı gibi kritik bir gelişme, sıcak savaştan ziyade “*ticaret savaşları*” konjonktürüne

uygun yeni Merkantilist açılımlar ile ulusal ekonomik güvenliklerin sağlanması uğruna daha büyük bir küresel ekonomik güvensizlik yapısının tetiklenmesine sebep olacağı düşünülmektedir.

Bu bağlamda Çin’in BRICS birlikteliğinde ve üye devletler ile ikili ilişkilerde başat güç olarak ön plana çıkması, yeni ekonomik süper güç olarak lanse edilmesine de zemin hazırlamıştır. Zira hem üye devletlerin hem de bölgesel-küresel ekonomik güvenliğin istikrarını ve yönünü doğrudan etkileyen Çin, BRICS’in ticaret odaklı büyümenin odağına yerleştirilmesinde ve aynı dönemde G-7 tarafından kaydedilen ticaret oranlarındaki düşüşü ikame eden bir BRICS birlikteliğinin sürdürülebilir bir özellik göstermesinde proaktif politikaları ile öncü olmuştur. Örneğin Güney Afrika’nın BRICS’e katıldığı 2011 yılından itibaren ülkenin Çin ile karşılıklı ticaret hacminden açıkça okunabilmektedir. Benzer şekilde Güney Afrika’nın BRICS’e katılım yoluyla ekonomik güç ve güvenliğini artırma hedefine Çin ve Hindistan ile ticaretindeki gelişim ile yaklaştığı ifade edilebilir.

3.5. Güney Afrika’nın Ekonomik Güvenliği ve BRICS Açılımı

BRICS’in Afrika kıtasındaki temsilcisi Güney Afrika’ya odaklandığımızda ise 1994 yılında Apartheid Dönemi’nin sona ermesiyle elde ettiği insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi evrensel değerleri içeren yumuşak güç unsurlarının, ulusal kimliğinin ve politikalarının önemli bir parçası olarak kıtada ve uluslararası platformlarda siyasi ve iktisadi statü arayışında her daim ön planda tutulduğu görülmektedir. (Ogunnubi, Amao, 2016: 302) Özellikle Nelson Mandela sonrası Güney Afrika’nın kıtadaki hegemonya ve temsil açısından simbiyotik bir özellik olarak kullandığı yumuşak güç politikası, ekonomik gücün ve güvenliğin sağlanmasında çıkış noktası olarak yer alırken, ekonomide ivmelenme, yükselen bir piyasa ekonomisi olarak lanse edilme ile Afrika kıtasında ve Küresel Güneyde etkili bir güç olma sürecinde pragmatik bir temel olarak kullanılmıştır.

Bu bağlamda Güney Afrika, ekonomik güç ve güvenliği ile yumuşak gücünü birlikte kullanarak kıta ve ötesinde önemli bir etki alanı yaratmış

gözükmektedir. “Yükselen güç” etiketini de G-20, IBSA ve BRICS gibi küresel düzenin yönetişimine dair güç platformlarında gösterme fırsatı bulmuştur. Bu noktada Apartheid Rejimi’nden sonra Güney Afrika, küresel statüsünü derinleştirirken aynı zamanda Afrika kıtasını jeopolitik ve jeoekonomik açıdan önemli ölçüde değiştirmeye odaklanmıştır. Özellikle de çok boyutlu Afromerkezli bir dış politika geliştirerek bu hedefe ulaşmaya çalışmıştır. (Ogunnubi, 2015: 389) Bu doğrultuda kıtadaki tek temsilci gibi ekonomik güç ve güvenliği sayesinde yükselen bir piyasa ekonomisi olarak lanse edilen Güney Afrika, küresel ekonomik yönetim platformlarında ve oluşumlarda kıta adına etkin ve söz sahibi olmaya çalışmıştır. 21. yüzyıla girerken G-20 üyeliği ile ispatlanan bu durum, on yıl sonrasında BRICS’e dâhil olması ile adeta perçinlenmiştir.

Diğer taraftan Güney Afrika’nın sürdürülebilir bir ekonomik güvenlik seviyesini yakalayıp yakalayamadığı sorunsalı, bölge politikalarının, kıtadaki hegemonik dış politika açılımlarının, küresel yönetimdeki etkinliğinin ve özellikle BRICS devletlerine kabulünün ve grup içerisindeki konumunun her daim sorgulanmasına sebep olmuştur. Daha net bir biçimde belirtirsek Güney Afrika, sahip olduğu en büyük enerji kaynağı olan kömürün yanı sıra ulusal enerji açığını gidermek için ham petrol ithalatı ile bağımlı bir ekonomi görünümü sergilemektedir. Bu noktada Sahra Altı Afrika devletlerinin çoğunda görülen ve Güney Afrika ekonomisinde de bir tür “Hollanda Hastalığı” etkileri gösteren bu gidişat (Barrows, 2018: 27), aynı zamanda volatilitesi yüksek bir ulusal para birimi ile birlikte ekonominin büyüme yörüngesini dış kaynaklara bağımlı hale getirmiş gözükmektedir.

BRICS devletleriyle kıyaslandığında istikrarsız bir ekonomik güvenlik seviyesi göze çarpan Güney Afrika’nın gerek bölgesel gerek küresel rekabet açısından bu gruba katılmasının şüpheli olduğu yargısının yanlışlanması, ekonomi-dış politika ekseninde tutarlı, öngörülebilir ve akılcı adımlar atmasına bağlıdır. Bu açıdan Güney Afrika’nın istikrarlı bir seyir izlemekten uzak ekonomik güç ve güvenliğinin mi? tarihsel mirası olarak diplomatik ilişkilerine sıklıkla arka planda yararı dokunan yumuşak gücünün mü? ekonomi-dış

politika eksenindeki dengeyi belirleyeceği henüz net değildir. Zira Güney Afrika’nın bu dengeyi sağlamasında küresel ekonominin seyri kadar BRICS’in dünya siyasetindeki aktif duruşunun emareleri de belirleyici olacaktır. Bu bağlamda söz konusu bulgulara ulaşmamızı sağlayan yükselen ekonomiler olarak lanse edilen BRICS devletlerinin başarı hikayeleri ve uluslararası ilişkilerdeki dış politika tutumları, ekonomik güvenlik ve dış politika etkileşimini yansıtan açık örnekler olarak karşımıza çıkmıştır.

Sonuç

Realist düzlemde BRICS ülkelerinin korumacılık karşıtı ortak tavır almalarının ötesinde ortak ticari yaptırım ve muafiyetlere gidebilmeleri, aralarındaki ticaret iş birliğini genişletmeleri ve ABD dolarının hâkimiyetini azaltma gibi alanlarda ilerleme kaydetmeleri ile mümkün olacaktır. Bu açılımların seyri ise yeni bir dünya düzeninin arifesinde dünya ekonomik sisteminin Batı’dan Doğu’ya kaydığını hissettirecektir. Bu süreçte aralarındaki işbirliği alanlarını daha fazla sıkılaştıran BRICS, ABD’nin açtığı uluslararası konjonktür boşluğundan güçlenerek çıkacaktır. Ancak BRICS devletlerinin kendi arasındaki asimetric güç dağılımı, RF’nin “kendi kendine yeten (self sufficient)” ekonomik güvenlik seviyesi karşısında dış politik hamleleri ve Çin’in ayrıcalıklı ama dengeli konumu öne çıkacak faktörler olarak tespit edilebilir.

Zira çalışmamızda savunduğumuz üzere ekonomik güvenliğin uluslararası ilişkilerde stratejik bir unsur olarak tanımlandığı ve devletlerin dış politika açılımlarında özellikle 21. yüzyılla birlikte etken bir unsur haline geldiği görülmektedir. Bu bağlamda devletlerin ekonomik güvenliği dikkate aldığı müddetçe daha pragmatik ve çerçevesi çizilmiş bir dış politika izleyebileceği ve ulusal çıkarlarına ulaşabileceği söylenebilir. Ekonomik göstergeler ve çıktıları sonucunda yükselen piyasa ekonomilerine sahip olan BRICS devletlerinin analizi bize, ekonomik güvenlik seviyeleri yeterli hale geldikçe devletlerin proaktif dış politikalar izlemekten geri kalmadıklarını göstermiştir. Hiç şüphesiz ekonomik güçsüzlük yaşanan dönemlerde de saldırgan ya da takip eden (bandwagoning) bir dış politika çizgisi de izlenebilmektedir.

Bu noktada ekonomik güvenliğin BRICS devletlerinin tutumlarından da anlaşıldığı üzere iç siyaset ile dış politika uyumu arasında ince bir çizgi de ilerlediği akıldan ıkarılmamalıdır.

Kaynakça

Adarov, A. (2018). "China's Belt and Road Initiative: Opportunity or Threat?", *The Vienna Institute for International Economic Studies*, <https://wiiw.ac.at/china-s-belt-and-road-initiative-opportunity-or-threat--n-338.html>.

Aslund, A. (2008). "An Assesment of Putin's Economic Policy", *CESifo Forum 2*, 2008, <https://www.ifo.de/pdf>.

Barrows Samuel, D. (2018). "Do Sub-Saharan Countries in Africa Have the Dutch Disease?", *Asian Social Science*, Vol. 14, No. 5, 2018, <https://www.researchgate.net/publication/324624435>, s.1-34.

Bhattacharya, P. (2009). "In Search of a Role: India in Global Affairs", *World Focus*.

Blank, S. (2011), "Russia's Geo-economic Future; The Security Implications of Russia's Political and Economic Structure", *The Journal of Slavic Military Studies*, Vol 24, No.3,2011,<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13518046.2011.598723>, 351-395.

Corkin, L. (2011), "China and Angola Strategic Partnership or Marriage of Convenience?", *Angola Brief*, Vol.1, No.1, <https://www.cmi.no/publications/3938>, 1-5.

Devres, M. (2017), "Tukidides Tuzağı ve Üçüncü Dünya Savaşı", *Birikim Dergisi* <https://birikimdergisi.com/8322>.

Donnelly, J. (2012). *Realizm, Uluslararası İlişkiler Teorileri*, 5. Baskı, (çev.) Muhammed M. Ağcan ve Ali Aslan, İstanbul: Küre Yayınları.

Franc Valeriu, I., Marius Andrei D. (2010). "Some Opinions on the Relation between. Security Economy and Economic Security", *Romanian Journal of Economics* 31.2 /40, <http://revecon.ro/articles/2010-2/2010-2-7.pdf>, 129-159.

Gottwald, J.C., Niall D. (2011), "Expectations and Adaptation: China's Foreign Policies in a Changing Global Environment", *International Journal in a Changing Global Environment*, Vol. 2, No. 1, 1-26.

Grigoreva, E., Elena F. (2014), "Economic Security as a Condition of Institutional Support of Economy Modernization", *World Applied Sciences Journal*, 31(5), [https://idosi.org/wasj/wasj31\(5\)14/39.pdf](https://idosi.org/wasj/wasj31(5)14/39.pdf), 940-948.

Havlik, P. (2014), "Economic Consequences of the Ukraine Conflict", *The Vienna Institute for International Economic Studies Policy Notes and Reports*, Vol 14, 1-32, <https://wiiw.ac.at/economic-consequences-of-the-ukraine-conflict-dlp-3427.pdf>.

Hooda Deependra, S. (2019), "India's National Security Strategy", https://manifesto.inc.in/pdf/national_security_strategy.pdf.

Kamalov, İ. (2008), *Putin Dönemi Rus Dış Politikası: Moskova'nın Rövanşı*, İstanbul, Yeditepe Yayınları.

Karaca, R.K. (2019), “Çin, Kuşak Yol ve Türkiye”, *Diplomasi Araştırmaları Derneği (DARD) Raporları* I, 17 Temmuz 2019.

Kirsner, J. (1998), “Political economy in security studies after the cold war”, *Review of International Political Economy*, s.222-254.

Meteliev Sergey, E. (2014), “Economic Security as a Scientific Category: Therotical and Methodological Aspect of Research”, Lublin, Mariae Curie Sklodowska Universitatis Annales, Vol 39, Sayı 2, http://annales.umcs.lublin.pl/tt_p.php?rok=2014&tom=39, 81-91.

Neu Carl, R., Charles W. (1994), *The Economic Dimensions of National Security*, RAND National Defense Research Institute, Santa Monica.

Ogunnubi, O. (2015), “Recalibrating Africa’s Geo-Political Calculus: A Critique of South Africa’s Hegemonic Status”, *Politikon South African Journal of Political Studies*, Vol. 42, No. 3, 387-416, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02589346.2015.1099373>.

Ogunnubi ,O., Olumuyiwa Babatunde, A. (2016), “South Africa’s Emerging “Soft Power” Influence in Africa and Its Impending Limitations: Will the Giant Be Able to Weather the Storm?”, *African Security*, Vol. 9, No. 4, 299-319, <https://www.researchgate.net/publication/309734223>.

O’Neill, J., Tushar P. (2008), “Ten Things for India to Achieve its 2050 Potential”, *Global Economics Paper*, No.169, <https://www.goldmansachs.com/insights.pdf>.

O’Neill, J. (2011), *Building Better Global Economics BRICs*, Goldman Sachs Global Economics Paper, No:66.

Popova, L., Farkhondeh J., Ehsan R. (2017), “Oil Price Shocks and Russia’s Economic Growth: The Impacts and Policies for Overcoming Them”, *Journal of World Sociopolitical Studies*, Vol. 1, No. 1, 1-31, <https://pdfs.semanticscholar.org/5c99/624b65c2c34b95a9ec49b6767969fd97cbdf.pdf>.

Saad-Filho, A., Lecio M. (2011), “Brazil beyond Lula: Forging Ahead or Pausing for Breath?” *Latin America Perspectives*, Vol. 38, 31-44, <https://www.researchgate.net/publication/258164599>.

Son, Y. (2014), “Africa in China’s Foreign Policy”, *Brookings John L. Thornton China Center and Africa Growth Initiative*, https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/Africa-in-China-web_CMG7.pdf.

Tekin, S. (2017). *Brezilya Dış Politikası-Gelenek ve Değişim*, İstanbul: Der Yayınları.

Turgutoğlu, K. (2020), “Ekonomik Diplomasinin Ekonomik Güvenliğe Etkisi: Çin-Afrika İlişkileri Analizi”, *Journal of Diplomatic Research*, Vol.2, No:1, 75-97.

Turgutoğlu, K. (2021), “Ekonomik Güvenliğin Dış Politika Oluşumu Üzerindeki Etkileri: BRICS’e Üye Devletler Analizi (2001-2018)”, Bursa Uludağ Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler ABD, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Visentini Paolo, G. F., Andre Luiz Reis Da S. (2010), “Brazil and the Economic, Political, and Environmental Multilateralism: the Lula years (2003-2010)”, *Review Brasil Político International* (special edition), Vol. 53, 54-72, https://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0034-73292010000300004.

Voskoboynikov Ilya, B. (2017), "Sources of Long Run Economic Growth in Russia Before and After the Global Financial Crisis", *Russian Journal of Economics*, Vol.3, No.4, 348-365, <https://www.sciencedirect.com/science/main.pdf>.

Extended Summary

The multidimensional analysis of security has led to the diversification of the security policies of the actors in the international system. In this context, increasing and complex trade, finance and production relations have created actor diversity and made these actors open to risks and threats. The analysis of economic security and its effects, on the other hand, is a kind of restitution to “economic power and its elements”, which have been shown as “secondary” or “side factors” throughout the history of diplomacy. In this respect, the contribution and influence of international relations actors acting with national, regional and global interests and focusing on the economy from a wide variety of perspectives is essential to understand this securitized process. Because both the homogenization of the international system with economic globalization and the independence / sovereignty dilemmas experienced by the states have made the situation even more critical. In this context, with the globalizing world, states’ having a secure economy strengthened by a sustainable and balanced economic growth has risen to the forefront of the agenda.

The “preventive security” perception, which gained importance especially in the period after the September 11, 2001 Terrorist Attacks, has become a prerequisite for ensuring the security of the national and global economy with the effects of the 2008 Global Financial Crisis. In this context, with the economic globalization, the dominance areas of the states have started to become open to dispersed and systemic economic threats and attacks. In addition, it has made economic security a priority area in critical issues for national security, such as the prevention and termination of terrorist financing. The targeting of national interests by rendering the components of the national economy inoperable with cyber attacks has led states to create predictable and preventable economic security strategies in their security agendas or to include economic security in national terminology. In this direction, ensuring and maintaining national economic security, which is the main research subject of our study, remained in the background against military issues throughout the bipolar system, but as the nature of the international system changed, it started to gain the importance it deserves with the neoliberal paradigm.

Economic security can be expressed as an umbrella concept that can be provided by the interaction of national, regional and global economic complexes, which by nature increasingly includes state-market cooperation under the influence of economic-political interaction. Because, while there was a clear distinction between economic-political and security studies in the Cold War Period, today, “international political economy” and “security” studies should be combined in order to understand international relations. It is seen that economic security has developed as a multivariate dynamic concept from past to present, classified in micro, meso and macro dimensions as the level of analysis, but it has been conceptualized in different geographies through its own cultural and ideological reference level and perspectives. In our opinion, an economic security concept, which is tried to be achieved at the macro level without denying the micro and meso dimension from a deductive point of view, and which is measured and modeled with certain macroeconomic indicators and whose elements, borders, scope and tools are determined accordingly, will add a pragmatic dimension to the strategy documents of the states by forming a framework. Of course, it should be kept in mind that each state’s unique historical and sociological conditions, as well as the periodic global dynamics it encounters, can help to raise economic security to the highest level, as well as cause developments that will have pragmatic or unpredictable effects.

On the other hand, the economic dimension of globalization plays a critical role in determining and guiding national economic security strategies. Because the biggest challenge of the 21st century is to reverse the effects of globalization and avoid global crises. In this context, it should not be forgotten that the most important strategy for the economic security of states in the future is to communicate with actors at all levels of globalization and to participate in local, regional and global governance platforms. However, the dynamics of the international system after Bretton Woods in the shaping of global economic security cannot meet today’s needs as it is generally accepted in the literature. From the national to the global scale, especially the states, the United States (USA) Central Bank (Federal Reserve

System-FED), other countries' Central Banks, multinational companies, companies that are too big to fail, state-owned companies and sovereign wealth funds, credit rating agencies, It is experienced that some of the main global economic security actors such as non-governmental organizations, international organizations, global governance summits, emerging market economies and regional complexes are effective in determining economic stability and growth trend, in proportion or exceeding their power.

The result we have reached in a way that confirms the basic hypothesis we put forward in the study; It is obvious that the effort to provide economic security, which oscillates between being active or passive in order to overcome the national, regional and global economic insecurities encountered, is clearly reflected in the foreign policy behaviors of the states. In this context, each BRICS state, which is considered as a sample, tends to proactive foreign policy behaviors and initiatives as its economic power and security increases. In this context, it is determined that the foreign policy behaviors of the states generally fluctuate between two main points according to their economic power and capacities, and this situation is noticeably progressing in the BRICS states. First of all, in the face of the unpredictable structure of today's international system, some states such as South Africa prefer the "bandwagoning" option, while the states that aim to progress towards becoming a great economic power like India follow a balanced policy between both policies. is working. Of course, the changing balance of power carries the risk of always being confronted with the actor pursued before. On the other hand, states such as the PRC and RF, which gradually strengthen their economic security architecture, thus gaining global competitive advantage and reaching the "self-sufficient" level, "balancing" against threats and sanctions that will be directed against them, taking into account their national powers.

For this reason, for a new perspective in international relations, it would be appropriate to analyze the elements, structure and effects of economic security, which is an interdisciplinary field of interaction in economics and security terminology. In this context, in our study, the BRICS, which is formed by Brazil, Russian Federation (RF), India, People's Republic of China (PRC) and South Africa, which stands out among the emerging economies and is considered as an alternative economic pole for the global economic order, is an economic and political framework in international relations. Its role in competition will be analyzed. Beyond taking a common anti-protectionist stance, BRICS countries will be able to apply common trade sanctions and exemptions, expand their trade cooperation and make progress in areas such as reducing the dominance of the US dollar. The course of these expansions will make you feel that the world economic system has shifted from the West to the East on the eve of a new world order. In this process, the BRICS, which tightened the areas of cooperation between them, is predicted to emerge stronger from the international conjuncture gap opened by the USA. At this point, in other words, the aim of the study is to examine the relationship between the economic security policies of the BRICS states and their foreign policy initiatives, as well as the economic-political deadlocks and competition areas of the international system.

In this context, the success stories of the BRICS states, which are presented as emerging economies that enable us to reach the aforementioned findings, and their foreign policy attitudes in international relations have emerged as clear examples reflecting the interaction of economic security and foreign policy. As we have argued in our study, it is seen that economic security has been defined as a strategic element in international relations and has become an active element in the foreign policy initiatives of states, especially with the 21st century. In this context, it can be said that as long as states take into account economic security, they can follow a more pragmatic and framed foreign policy and achieve their national interests. The analysis of the BRICS states, which have emerging market economies as a result of their economic indicators and outputs, has shown us that the states do not fail to follow proactive foreign policies as their economic security levels become sufficient. Undoubtedly, an aggressive or bandwagoning foreign policy line can also be followed in times of economic weakness. At this point, it should be kept in mind that economic security moves along a fine line between domestic and foreign policy coherence, as can be understood from the attitudes of the BRICS states.